

Methods of shaping the spiritual development of young people

Makhmut MAMATOV¹

Karshi State University

ARTICLE INFO

Article history:

Received August 2021

Received in revised form

20 August 2021

Accepted 25 September 2021

Available online

25 October 2021

Keywords:

spirituality,
morality,
education,
value,
young generation,
great ancestors,
heritage,
quality education,
patriotism,
culture.

ABSTRACT

The multifaceted task of transforming modern society requires a deep understanding of its development goals, both socio-political and socio-economic, as well as spiritual and moral. Targeted increase in the general level of spirituality of society is a necessary condition for the formation of a harmoniously developed personality, further strengthening the material and spiritual foundations of modern life, overcoming the negative phenomena reflected in the form of social devaluation. and moral values. And an understanding of spiritual and moral values becomes the inner foundation of encouraging responsible behavior. The formation of responsibility is determined primarily by the student age, with an increase in the personal responsibility of each individual for his or her personal contribution to the process of social change. It is important that everyone, especially the student, understands the responsibility for everything that happens around them in daily life and educational activities, and on this basis unites young people who are inseparable from life plans.

2181-1415/© 2021 in Science LLC.

This is an open access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

Ёшларнинг маънавий тараккиётини шакиллантириш усуллари

АННОТАЦИЯ

Калит сўзлар:

маънавият,
ахлоқ,
таълим,
қадрият,
ёш авлод,
буюк ажодолар,
мерос,
сифатли таълим,
ватанпарварлик,
маданият.

Замонавий жамиятни ўзгартиришнинг кўп қиррали вазифаси унинг ривожланиш мақсадларини ҳам ижтимоий-сиёсий, ҳам ижтимоий-иқтисодий, ҳам маънавий ва ахлоқий жиҳатдан чуқур тушунишни талаб қиласи. Жамият маънавиятининг умумий даражасини мақсадли равишда ошириш – баркамол шахсни шакиллантиришнинг зарур шарти, замонавий ҳаётнинг моддий ва маънавий асосларини янада мустаҳкамлаш, ижтимоий девальвация кўринишида акс этадиган салбий ҳодисаларни енгиш шарти. ва ахлоқий

¹ Candidate of philosophical sciences, Pedagogical Institute of Karshi State University, Karshi, Uzbekistan.

қадриятлар. Ва маънавий ва ахлоқий қадриятларни идрок этиш масъулиятли хатти-ҳаракатни рағбатлантиришнинг ички асосига айланади. Масъулиятнинг шаклланиши, биринчи навбатда талабалик ёшида, ҳар бир шахснинг ижтимоий ўзгаришлар жараёнига қўшган шахсий ҳиссаси учун шахсий жавобгарлигининг ошиши билан белгиланади. Ҳар бир инсон, хусусан, талаба кундалик ҳаётда ва таълим фаолиятида, атрофда содир бўлаётган ҳар бир нарса учун жавобгарликни англаши ва шу асосда ҳаёт режаларига ажралмайдиган, аксинча, ёшларни бирлаштириши муҳим.

Методы формирования духовного развития молодежи

АННОТАЦИЯ

Ключевые слова:

духовность,
нравственность,
образование,
ценности,
молодое поколение,
великие предки,
наследие,
качественное
образование,
патриотизм,
культура.

Многогранная задача преобразования современного общества требует глубокого понимания целей его развития, как социально-политических и социально-экономических, так и духовно-нравственных. Целенаправленное повышение общего уровня духовности общества - необходимое условие формирования гармонично развитой личности, дальнейшего укрепления материальных и духовных основ современной жизни, преодоления негативных явлений, отражающихся в виде социальной девальвации. и моральные ценности. А понимание духовных и нравственных ценностей становится внутренней основой поощрения ответственного поведения. Формирование ответственности определяется в первую очередь возрастом учащегося, с увеличением личной ответственности каждого человека за его или ее личный вклад в процесс социальных изменений. Важно, чтобы каждый студент, понимал ответственность за все, что происходит вокруг него в повседневной жизни и учебной деятельности, и на этой основе объединял молодых людей, неотделимых от жизненных планов.

КИРИШ

Кишилик жамияти пайдо бўлишидан бошлаб, инсонларни маънавиятни ўрганиш юзасидан бир қанча тадқиқотлар олиб борилган. Инсон маънавиятини шакллантириш ва тараққий қилдириш бугунги кунда фан ва мамлакатлар олдида турган муҳим вазифалардан бири бўлиб келмоқда. Кўпгина манбаларда инсон маънавиятини ўзагини ташкил этувчи шахс: дўстлик,тарбия, аҳлоқ, нафосат, руҳият, ғоя, мағкура, маданият, эзгулик, улуғворлик, олийжаноблик оламига интилиш билан бирга хунуклик, худбунилик,лоқайтлик, жоҳиллик, пасткашлиқ каби иллатларга қарши кураш олиб бориш масалалар таҳлили қадим замонлардан бошланган. Инсон ҳаётидаги энг муҳим ҳодисалардан бири бўлган маънавият ҳақида, ижтимоий-тариҳий такомили, маънавият назарияси, амалиёти ва социологиясининг умумфалсафий мавзу ва масалалари билан шуғулланиб келинган. Кишилик жамиятиянинг онги тафаккурида рўй берадиган ўзгаришлар, аҳолини ортиб бораётганлиги, фан ва техниканинг жадал суратлар билан ўсиши ва

дунёқарашнинг янгиланиши билан боғлиқ жараёнларнинг қамраб оладиган даврда айниқса ёшларни маънавиятли қилиб тарбиялаш ва уни ривожлантириш бугунги куннинг мураккаб, долзарб соҳаларидан биридир. Ҳозирги глобаллашув даврида маънавият соҳасида пайдо бўлаётган кўплаб муаммоларни ўрганиш барча мамлакатлар аҳолисини комил инсон қилиб тарбиялаш учун таҳлил ва тақдид этиш муҳим аҳамият касб этмоқда. Маънавият моҳиятини талқин қилиш масаласига турлича ёрдашилса ҳам, лекин умумий мақсад битта бўлиб, у ҳам бўлса, инсоннинг маънавий тараққиётига қаратилган. Ушбу мавзуу орқали маънавият тараққиётини шакиллантиришда шахс фазилатлари, касб-одоблари, муомала маданиятларини ўргатиш методлари ва унинг хусусиятлари, ўзига хослигини очиб беришдан иборатdir [1].

МАВЗУГА ОИД АДАБИЁТЛАРЛАРНИНГ ТАҲЛИЛИ

Маънавият структурасини аниқлаш, айниқса, асrimизнинг бошларида файласуф олимларининг диққатини ўзига тортди. Қадимги Кушон таълимотининг ибтидоси машҳур математик олим ва файласуф Пифагор (э.а. 6–5 асрлар) номи ва у яратган мактаб билан боғлиқ. Пифагор ва унинг шогирдлари барча нарсаларнинг моддий рақамлар ва уларнинг ўзаро муносабатларини ташкил этади, коинот яхлитлигига ҳам рақам ақидаси ётади, деб уқтиридилар. Улар мазкур қарашларини маънавият оламига ҳам тадбиқ этиб, маънавият тафаккурни бойитишга ўз ҳиссаларини қўшдилар. Пифагорчиларнинг нафосат ва маънавият асослари, мусиқавий ҳамоҳанглик асослари, яъни хилма-хил овозли томонларнинг келишуви» умумбашарий ҳамоҳанглик (гармония) эканлиги ҳақидаги қарашлар ва ғоялари эстетик маданият ва маънавият тафаккур тарихида муҳим ўрин тутади.

Қадимги эстетика ва маънавият тафаккурида моддий дунёчилик (материалистик) йўналишини Гераклит (э.а. 540–480 йиллар) бошлаб берган эди.

Демокрит (э.а. 460–370 йиллар) гўзалликни ҳар томонлар мослиги (симметрия)да деб билди ва уни меъёр тушунчаси билан боғлади, у санъат инсоннинг дастлабки эҳтиёжлари қондирилганда вужудга келади, деб уқтириди. Демокрит санъатнинг моҳиятини бағрикенглик, метод, шахсни воқеликка тақлид қилишда кўрди [2].

Суқрот (э.а. 470–399 йиллар) таълимотида гўзаллик коинотдан инсон турмушига, муомала маданиятига унинг ички кечинмаларига қўчирилган бўлиб, гўзаллик ва эзгулик, дўстлик бирлиги сифатида баён қиласди. Суқрот эстетик тасаввурларининг нисбийлиги ғоясини илгари суриб, эстетик ва манфаатли белгилар ўртасидаги яқин алоқадорлик мавжудлигини кўрсатиб инсонларга маънавиятни гўзаллик ва эзгулик орқали сингдиришни ўз фикрида баён қиласди [3].

Арасту фикрича, нафосат асосини моддий дунёдаги нарсалар ташкил қиласди, нафосат ана шу нарсаларнинг тартиблилик, мувофиқлилик, уйғунлик, яхлитлик хоссаларида намоён бўлади.

Санъат амалиёти Арасту эстетикасининг ҳаётбахш манбаидир. Буюк мутафаккир ана шу амалиёт билан узвий боғланган назарий методлар яратди. Шу методлар орқали инсон, шахс, ахлоқий маданият, бағрикенглик ғояларини, тушунчалари натижасида маънавиятни тараққиёт қиласдириш методларини ёритди. Арасту санъатнинг инсон руҳига ўтказадиган таъсир кучига алоҳида эътибор бериб, унинг ахлоқий, маданий қудратини, олийжаноб фазилатлар яратиш қучини, воқеликни

англаш хизматини улуғлайди ва инсонларни нафосат ва санъат орқали муомала маданиятини маънавиятини шакллантиришни олға сурган.

Фожиали воқеа – ҳодисалар заминида Арасту ваҳима, даҳшат, раҳм – шафқат орқали инсон руҳини поклантириш, дўслик, касбий одоб, тарбия таълимотларини илгари суради. Бундан ташқари унинг эстетик қарашларида воқелик билан бадиий маданият мутаносиблиги муаммолари, инсон ва санъат, инсон ва бадиий ижод, шахс, бағрикенглик, ахлоқий маданият масалалари кенг ўрин эгаллаган. Шуни алоҳида таъкидлаш даркорки, Арасту эстетика, маънавият назариясида биринчи бўлиб уни турлар, хиллар, кўринишларга ажратган олимдир [4].

Айнан мана шунинг учун ҳам Арасту бизнинг Шарқда “Биринчи муаллим” номини олди.

Марказий Осиё уйғониш даврининг забардаст мутаффакирлари Мусо Хоразмий, Аҳмад Фарғоний, Абу Наср Фаробий, Абу Райҳон Беруний, Абу Али ибн Сино, Аҳмад Яссавий, Юсуф Хос Ҳожиб, Лутфий, Навоий, Беҳзод, Бобур, Машраб ва бошқа жуда кўп ижодкорларнинг эстетик қарашлари моҳиятини нафосат билан маънавий-ахлоқий қадриятларнинг мутаносиблигини вужудга келтириш ғоясини илгари сурганлар.

Ўрта асрлар мусулмон Шарқида Арастудан сўнг энг улуғ устоз сифатида Абу Наср ал-Фаробий (873–950) машҳур бўлди. У Арастудан кейинги “Иккинчи муаллим” номини олди [5].

Ташқи гўзалликка келганда, файласуф табиий гўзалликни ҳар қандай безаниш, ясанишлардан юқори қўяди. Иккинчи муаллим санъатнинг тақлидийлик хусусиятга эгалигини таъкидлайди шу йуллар билан инсонларнинг маънавиятини шакллантириш ғоясини илгари суради [4].

ТАДҚИҚОТ МЕТОДОЛОГИЯСИ

Абу Али ибн Сино ўз рисоласида, Юнон шеърияти билан араб шеъриятини солишириб, шеъриятнинг вазифаси ҳақида фикр юритади ва бу борадаги юнонлардаги баъзи устунликларга ишора қиласди. Унинг айтишича, Юнонлар шеъриятда феъл-атворга қараб тақлид ишлатишни кўзлаганлар. Араблар эса, икки важдан шеър ёзганлар. Бир томондан, улар шеър орқали одамлар руҳига таъсир этмоқчи бўлганлар. Зоро, шеър идрок этувчида ҳаяжонли ҳиссиёт, тўлқинланиш уйғотиши шубҳасизdir. Шеър ёзишининг иккинчи сабаби – одамларни таажжубга солиш бўлган. Араблар ҳар бир нарсага ташбеҳ ишлатаверганлар, улар бу ташбеҳлари билан одамларни ҳайратга солишини мақсад қилиб қўйганлар. Юнонлар эса шеър воситасида одамлар феъл-атворига таъсир этишни, ё бўлмаса, шеър орқали одамларни ўзлари кўзлаган хатти-ҳаракатларидан тийишни мўлжалланганлар. Бу фикрлардан кўринадики, шеърлар орқали инсон фазилатларини, маънавиятини, ахлоқий маданиятини, бағрикенгликни, комил инсонлар қилиб тарбиялаш мумкинлигини кўрсата олган. Бундай назарий фикрларни Ибн Сино, энг аввало, ўз амалиёти орқали тасдиқлайди. Алломанинг “Саломон ва Ибсол”, “Ҳайи ибн Яқзон”, “Юсуф қиссаси”, “Қуш рисоласи” сингари насрда ёзилган фалсафий-бадиий ва мажозий асарлари билан бирга, бизгача етиб келган шеърий асарлари ҳам катта аҳамиятга молик. Айни пайтда алломона ўзининг ўнга яқин назмда тизилган илмий уржуза достонларини шеърий асар деб билган эмас.

Ибн Сино шеъриятида буюк файласуф ва буюк шоир бир тилда – шеър тилида сўзлайди. Бу уйғунлик натижаси ўлароқ шундай дурдоналар яратилдики, улар анъанавийлик касб этиб, кейинчалик Умар Хайём ва Мирзо Бедил сингари

Шарқнинг буюк рубоийнавислариға намуна бўлиб хизмат қилди, десак адашмаймиз. Шоирнинг мана бу рубоийсини шеърият чаманининг энг гўзал гули дейишуммикин:

Дилда пинҳон йиғи, куламиз гулдек,
Бир дамгина ҳаёт қиласиз гулдек.
Ўзимизни гулдек ўртага ташлаб,
Сочилмоқни баҳт деб биламиз гулдек.

Дарҳақиқат, инсон ҳам қандай ғам-ғусса, фожеалар олдида ҳам ўз дарди билан ўзи ўралашиб қоладиган мавжудот эмас. У замон ва макон талабига қулоқ тутиб, шабнам қатраларини гулбарглари бағрида яшириб, оламга хандон боққан гулдек, қўз ёшларини, йиғисини пинҳон тутган ҳолда кула олади. Шоир вақт чексизлиги олдида ўзининг бир дамликкина умр эгаси эканини ҳам, инсондаги ўзини ўзига, ўзгаларга ва борлиққа кўрсатиш учун олий мавжудотга хос интилишини ҳам серташвиш ҳаёт ичидаги ўсган гул тақдирига, гўзалликка таққослади. Гул нима учун ўсади? Борлиққа нафосат руҳини, хушбўй ҳидларни бағишилаб, охир-оқибатда тўкилиш учун ўсади. Инсон ҳам худди шу гулдек ўзини бу ва у дунёга бағишилаб, охир-оқибатда заминга сочилиб, тупроққа қўшилиб кетишини баҳт деб, хулқий гўзаллик деб билади. Ибн Сино шеъриятлар орқали инсонларнинг маънавиятини шакллантириб, ватанга, халқа меҳр-оқибатли қилиб тарбиялашни усулларини кўрсатиб беради [6].

Ғарбда маънавият кўпроқ дин, ахлоқ ва маданият билан айништирилгани учун ҳам бу соҳада алоҳида фан шаклланишига етарли эътибор берилмади, аммо унинг таркибиға кирувчи бошқа хусусий соҳалар жадал ривожланиб, тезда ижтимоий фанлар тизимидан жой олди. Шу сабаб Европа ва Америкада ижтимоий ва маданий антропология (улар асосан маданиятни ўрганишнинг социологик, этнографик ва психологик жиҳатлари билан шуғланади), шунингдек социокультурология, структуравий антропология ва семиотика асосий фанлар ҳисобланади.

Маънавият фалсафасига доир замонавий билимлар тизими ва илмий назарий дунёқарашни шакллантиришда қуидаги жиҳатларга алоҳида эътибор бериш лозим:

1) маънавиятни жамиятдаги ижтимоий муҳитлар ва инсонлар орасидаги ўзаро муносабатларни алоҳида тартибга соловчи талаб ва қоидалар мажмуи тарзида эътироф этиш;

2) уни маънавий қадриятлар, урф-одатлар ва анъаналар, идеаллар, эзгу ғоя ва мақсадлар тизими сифатида ўрганиш ва таҳлил этиш;

3) ахлоқ, маданият, маърифат дин ва таълим-тарбия тизимини яхлит маънавий қадриятлар мажмуи сифатида ўрганиш;

4) маънавий жараёнларни инсоннинг ўзини ва у яшаётган дунёни такомиллаштирувчи ижодий фаолият ва унинг натижалари сифатида талқин қилиш;

5) инсон камолоти, унинг маънавий қиёфасининг такомиллашув даражаси шахсий ахлоқий хусусиятлар ва маърифий фазилатлар мажмуи тарзида қабул қилиш;

6) маънавий талаб ва тамойилларга жамиятнинг бошқа соҳалари билан ўзаро алоқадор яхлит тизим, инсон ҳаёти ва фаолиятини белгиловчи мезон сифатида оғишмай амал қилиш. [7]

ТАҲЛИЛ ВА НАТИЖАЛАР

Манавиятни шакллантиришнинг асосий воситаларидан бири аҳолига шароит яратиш уларни турар жой билан таъминлашдан иборат яшаш шароити яхши бўлса унинг давлатга ҳукуматга ватанга меҳри ошади. Аҳолига хизмат кўрсатиш соҳасини ривожлантириш. Бошқарув компаниялари ва ширкатлари ходимларини ўқитиш тизимини тубдан таколлаштириш [7].

Инсон онгига таъсири қўрсатадиган, унинг дунёқараши, тафаккур тарзини муайян йўналишга соладиган ўзгартирадиган, жамият, миллатга хос маънавий, маданий ва моддий асослар, анъаналар, қадриятлар, мерос, турмуш тарзи, ғоялар ва қарашларни умумлаштирувчи таълимот маънавиятни шакллантирадиган мезонларни шартли равишда бир неча гуруҳга бўлиши мумкин:

биринчи гуруҳ миллат, халқ давлатчилик, маданият, меъморий ёдгорликлар ва бошқалар шу кабиларни қамраб оловчи тарихни, минг йиллар давомида ривожланиб келаётган қишлоқ ва сув хўжалиги билан боғлиқ аграр маданий анъаналарни, географик шарт – шароитга алоқадор тарихий муҳитни ва бошқаларни ифодаловчи моддий мерос;

иккинчи гуруҳ халқимизга хос бир неча минг йиллик диний эътиқод, таълим-тарбия, шунингдек, барча илм фан соҳалари ва улар ривожида муҳим ўрин тутган мутафаккирлар ва уларнинг анъаналари халқижодини қамраб оловчи маданий мерос;

учинчи гуруҳ халқимизга хос анъаналар, урф-одатлар, маросимлар, байрамлар, турмуш тарзи билан боғлиқ бошқа маданий омиллар;

тўртинчи гуруҳ халқ қадриятлари, тафаккур тарзи, мафкураси, халққа хос маънавий ҳусусиятлар, ғоялар, руҳият ва ўзаро ижтимоий муҳит;

бешинчи гуруҳга хос жамиятимизда бевосита амалий фаолият юритаётган, инсон тарбиясида катта таъсирга эга, умуман, маънавий дунёқарашиб шакллантиришида бош рол ўйнайдиган таълим-тарбия масканлари, оммовий ахборот воситалари, ахборот ресурс марказилари, кутубхона, театр, санъат саройлари ва шунинг бошқа маънавий таълим воситаларини ўз ичига олади.

Маънавиятни юксалтириш масаласи ҳар бир давр ва жамиятга хос бўлиб, бунда давлат ва жамият олдида маънавиятни шакллантирадиган ва унга таъсири ўтказадиган барча омил ва меъзонларни чуқур таҳлил қилиб, уларнинг бу борада қандай ўрин тутишини яхши англаб олиш мақсади ҳам ётади [8].

Ҳар қайси халқ ёки миллатни унинг тарихи, ўзига хос урф-одати ва анъаналари, ҳаётий қадриятларисиз маънавиятини тасаввур этиб бўлмайди. Бу борада, табиийки, маънавий мерос, маданий бойликлар, тарихий ёдгорликлар энг муҳим омиллар сифатида хизмат қиласиди. Масалан, шу заминдан этишиб чиқсан буюк зотлар, олим уламолар, сиёсатчи ва саркардалар, умумбашарий цивилизация ва маданиятнинг узвий қисмига айланиб кетган дунёвий ва диний илмларнинг, айниқса, ислом дини билан боғлиқ билимларнинг тарихан энг юқори босқичга кўтарилишида она юртимизда туғилиб камолга етган улуғ алломаларнинг хизматлари катта [6].

Миллий қадриятлар, маънавият учун халқ оғзаки ижоди муҳим ўрин тутиб, у миллатларнинг ўзлигини намоён этадиган, уни авлодлардан авлодларга ўтказиб, тарих тўфонларидан, ҳаёт-мамот синовларидан омон чиқариб, ўзлигини доимо сақлаб келаётган эл юртнинг бағрикенглик матонат, олийжаноблик, вафо ва

садоқат каби эзгу фазилатларини ўзида ифода этади. Ҳар қайси миллатни ўзига хос маънавиятини шакллантириш ва юксалтиришда, ҳеч шубхасиз, оиланинг ўрни ва таъсири бекиёсдир.

Маънавиятни шакллантирадиган мезонлар ҳақида сўз кетганда, маҳалланинг ўрни ва таъсири хусусида тўхталиш зарур. Маълумки, халқлар маҳаллалари азалдан чинакам миллий қадриятлар маскани бўлиб келган. Маънавиятни шакллантирадиган мезонлардан яъна бири илму маърифат, таълим-тарбия бўлиб, уларга инсон камолоти ва миллат равнақининг энг асосий шарти ва гаровидир. Келажак пойдевори билим даргоҳларида яратилади, бошқача айтганда, халқнинг эртанги куни қандай бўлиши фарзандларнинг бугун қандай таълим ва тарбия олишига боғлиқ. Бунинг учун ҳар қайси ота-она, устоз ва мураббий ҳар бир бола тимсолида, аввало, шахсни кўриши зарур. Ана шу оддий талабдан келиб чиққан ҳолда, фарзандларни мустақил ва кенг фикрлаш қобилиятига эга бўлган онгли яшайдиган комил инсонлар этиб вояга етказиш иши таълим-тарбия соҳасининг асосий мақсади ва вазифаси бўлиб қолади [9].

Ўзбекчилик тамойилини ўз ҳаёт тарзига сингдириб юборган кимсанинг номи эл-юрт орасида “Барака топгур” ибораси билан қўшиб айтилади. Қишлоқ ёки маҳалладаги ҳашарларда, маъракаларда “қамишдан бел боғлаб” хизматда туриш, бемор маҳалладоши ёстиғи устида далда беришга доим вақт топа олиш, қўни-қўшниларига ҳақиқий ҳамсоя бўлиб яшаш ўзбекчиликнинг асосий унсурлариdir. Ёки меҳмондўстликни олайлик. Миллий минтақавий анъаналарга асосланган бу тамойил маълум маънода ўзбекчилик билан сингишиб кетади. Ўзбек эса, эшиқдан келган кишини “бир паёла чойга” таклиф этади, кирса, жуда бўлмагандан, олдига нон чой қўяди, нотаниш бўлса, танишади, ҳол-аҳвол сўрайди, миллатидан қатъийтарзida эмас, бир анъанавий одат деб изоҳлайди [10].

Маънавий қадриятлар муайян шароитда шаклланади, шу маънода, ижтимоий муҳит яратиш ҳамда такомиллаштиришнинг асосий манбаидир. Бу қадриятларни англаш кишининг ўз миллати, юрти, элига тегишли қадриятларни асраб-авайлашга хизмат қиласи, ўзига ишонч ва ҳурматни мустаҳкамлайди, Ватан истиқболига катади билан қарашга ундейди. Муайян миллат ўз қадриятларини қанчалик асраб-авайлласа, унинг тарақиётида маънавий ва моддий омиллар уйғунлиги шунчалик мустаҳкам ва барқарор бўлади [11].

Фанларда маънавий қадриятларнинг қатор функциялари ўрганилади. Улар, аввало, жамият аъзоларининг ўз-ўзини тарбиялашга, аждодлардан мерос қолган қадрият ва идеалларга муносиб бўлишга ундейди. Бу жараёнда икки ҳил ҳолат кузатилади. Биринчисида, маънавий қадриятлар жамият аъзолари томонидан онгли тарзда яратилади, яъни одамлар ўзларида мавжуд бўлган маънавий меъёр ва мезонлар ҳақидаги тушунчалар асосида уларга мос келадиган қадрият ҳамда идеалларни яратади. Бундай сай-ҳаракатлар жамият аъзоларининг маънавий фаоллигини оширади, излаш, изланиш ва яратувчанликка чорлайди. Иккинчи ҳолатда эса, жамият аъзолари томонидан ўзлаштирилган билим, турли урфодатлар, маданий-маърифий тадбирлар жараёнида олган тушунча, билим ва таасуротлар ҳам маънавий қадриятларнинг такомиллашувига Ҳадис. Ал-Жомеъ ас-Саҳиҳлар хизмат қиласи [12].

Маънавий қадриятларнинг шаклланишида ҳар икки ҳолатнинг таъсири кузатилади. Бундай қадриятлар ижтимоий онг шаклларига мос келадиган маданий,

маърифий, ахлоқий, диний, ҳуқуқий, илмий ва ҳокоза турларга бўлинади. Маданият ва маънавият тарихий музейи кўргазмаларининг экскурсия матнлари орқали ҳам шаклланади [13].

ХУЛОСА ВА ТАКЛИФЛАР

Ёшларимизни маънавий баркамол қилиб тарбиялаш, уларни турли заарли ва ёт ғоялар таъсиридан асрашга алоҳида эътибор қаратиш лозим.

Умуман маънавият инсонга ҳаётда барқарорлик бағишлийди, унинг қарашлари шунчаки бойлик орттириш йўлида кун кўришга йўл қўймайди, фожиалар вақтида омон сақлаб қолади ва моддий қийинчиликлар даврида иродани мустаҳкамлайди. Маънавият халқнинг давлатнинг куч қудратидир. Маънавият, бу унинг дунёқарashi, яъни келажакни кўра билиши, олдиндан ҳис қилиши, Ватан ишқида ёниши ва буюк бунёдкорчилик ишларига жон-жаҳди билан киришувиdir.

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ:

1. Ш.М. Мирзиёев. Қонун устуворлиги ва инсон манфаатларини таъминлаш-юрт тараққиёти ва халқ фаровонлигининг гарови. – Т.: 2017. – Б. 28.
2. Акмал Сайдов. Янги Ўзбекистон газитаси. 2020йил 12 декабрь 240-сон. Жаҳон фалсафаси қомуси” – Янги давр маҳсули.
3. Медведев В.Ю. Научные аспекты дизайна. – СПб.: СПГУТД, 2014. – С. 4.
4. Арасту. Ахлоқи кабр. – Т.: Шарқ, 2005. – Б. 123.
5. Ал-Форобий. Фозил шаҳар аҳолиси – Т.: “Шарқ”, 1999. – Б. 69.
6. Ибн Сино “Саломон ва Ибсол”, “Ҳайй ибн Яқзон”, “Юсуф қиссаси”, “Қуш рисоласи”.
7. Қ. Назаров, М. Қаршибоев, Б. Умаров, А. Холбеков. Маънавият асосий тушунчалар изоҳли луғати. – Т.: 2010. – Б. 270.
8. Қ. Назаров. Фалсафа асослари Ўзбекистон файласуфлари миллий жамияти нашриёти. Тошкент. – 2012. – Б. 713.
9. И.А. Каримов “Юксак маънавият - енгилмас куч”, – Т.: “Маънавият”, – 2008. – Б. 30-31.
10. Ш.М. Мирзиёев Миллий тараққиёт йўлимизни қатъият билан давом эттириб, янги босқичга кўтарамиз. – Тошкент. “Ўзбекистон” НМИУ, 2019. – Б. 520. Б. 530-535.
11. Ш.М. Мирзиёев. Жисмоний ва маънавий баркамол ёшлар-буғунги ва эртанги кунимизнинг ҳал қилувчи кучидир. 30 июнь 2017 йил.
12. Ҳадис Ал-Жомеъ ас-Саҳиҳ. 1, 2, 3, ва 4-жиллар. Қомуслар бош таҳририяти. 1991-1997 йиллар.
13. Шаҳрисабз шаҳар Амур Темур номли моддий маданият тарихий музейи кўргазмасининг экскурсия матни. Шаҳрисабз 2017 йил.